EUROOPA KOHTU OTSUS (viies koda)

10. märts 2005 *

Kohtuasjas C-469/03,

mille esemeks on EL lepingu artikli 35 alusel esitatud eelotsusetaotlus, mille Tribunale di Bologna (Itaalia) esitas 22. septembri 2003. aasta otsusega, mis saabus Euroopa Kohtusse 10. novembril 2003, kriminaalmenetluses:

Filomeno Mario Miraglia vastu

EUROOPA KOHUS (viies koda),

koosseisus: koja esimees R. Silva de Lapuerta ning kohtunikud R. Schintgen (ettekandja) ja P. Kūris,

kohtujurist: A. Tizzano,
kohtusekretär: vanemametnik L. Hewlett,

arvestades kirjalikus menetluses ja 15. detsembri 2004. aasta kohtuistungil esitatut,

* Kohtumenetluse keel: itaalia.

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

— F. M. Miraglia, esindaja: *avvocatessa* N. Trifirò,

— Itaalia valitsus, esindaja: I. M. Braguglia, keda abistas *avvocato dello Stato* G. Aiello,

— Kreeka valitsus, esindajad: M. Apessos, I. Bakopoulos ning M. Tassopoulou,

— Hispaania valitsus, esindaja: M. Muñoz Pérez,

— Prantsuse valitsus, esindajad: R. Abraham, G. de Bergues ja C. Isidoro,

— Madalmaade valitsus, esindajad: H. G. Sevenster ja J. van Bakel,

— Rootsi valitsus, esindaja: A. Kruse,

— Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: E. de March ja W. Bogensberger,

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus puudutab 19. juunil 1990. Schengenis (Luksemburg) allkirjastatud konventsiooni, millega rakendatakse 14. juuni 1985. aasta Schengeni lepingut Beneluxi Majandusliidu riikide, Saksamaa Liitvabariigi ja Prantsuse Vabariigi valitsuste vahel nende ühispiiridel kontrolli järkjärgulise kaotamise kohta (EÜT 2000, L 239, lk 19; ELT eriväljaanne 19/02, lk 9; edaspidi „Schengeni rakenduskonventsioon") artikli 54 tõlgendamist.

2 See taotlus esitati Filomeno Mario Miraglia vastu algatatud kriminaalmenetluse raames, keda süüdistati Bolognasse heroiini-tüüpi narkootiliste ainete veo organiseerimises koos teiste isikutega.

Õiguslik raamistik

Konventsioon, millega rakendatakse Schengeni lepingut

3 Vastavalt Euroopa Liidu lepingule ja Euroopa Ühenduse asutamislepingule Amsterdami lepinguga lisatud protokolli Schengeni *acquis'* Euroopa Liitu integreerimise kohta (edaspidi „protokoll") artiklile 1 on kolmteist Euroopa Liidu liikmesriiki, s.h Itaalia Vabariik ja Madalmaade Kuningriik volitatud omavahel sisse seadma tihedama koostöö Schengeni *acquis'* kehtivusalas, mis on määratletud selle protokolli lisas.

4 Sedasi määratletud Schengeni *acquis'* osaks on eelkõige Schengenis 14. juunil 1985. aastal Beneluxi majandusliidu riikide, Saksamaa Liitvabariigi ja Prantsuse Vabariigi poolt allkirjastatud leping ühispiiridel kontrolli järkjärgulise kaotamise kohta (EÜT 2000, L 239, lk 13; ELT eriväljaanne 19/02, lk 3; edaspidi „Schengeni leping") ning Schengeni rakenduskonventsioon.

5 Protokolli artikli 2 lõike 1 esimese lõigu kohaselt kohaldatakse alates Amsterdami lepingu jõustumise kuupäevast selle protokolli artiklis 1 nimetatud kolmeteistkümne liikmesriigi suhtes Schengeni *acquis*'d.

6 Euroopa Liidu Nõukogu võttis protokolli artikli 2 lõike 1 teise lõigu teise lause alusel 20. mail 1999 vastu otsuse 1999/436/EÜ, millega määratakse kooskõlas Euroopa Ühenduse asutamislepingu ja Euroopa Liidu lepingu asjakohaste sätetega kindlaks iga Schengeni *acquis*'d moodustava sätte või otsuse õiguslik alus (EÜT L 176, lk 17;

ELT eriväljaanne 19/01, lk 152). Selle otsuse artiklist 2 koostoimes selle A lisaga nähtub, et nõukogu määras EL artiklid 34 ja 31, mis on Euroopa Liidu lepingu VI jaotises pealkirjaga „Sätted politseikoostöö ja õigusalase koostöö kohta kriminaalasjades" Schengeni rakenduskonventsiooni artiklite 54–58 õiguslikuks aluseks.

7 Need artiklid moodustavad Schengeni rakenduskonventsiooni 3. jaotise pealkirjaga „Politsei ja julgeolek" III peatüki pealkirjaga *„Ne bis in idem* põhimõtte rakendamine". Artiklis 54 on sätestatud:

„Isikut, kelle suhtes üks lepinguosaline on langetanud lõpliku kohtuotsuse, ei või teine lepinguosaline sama teo eest vastutusele võtta, tingimusel et isik on pärast kohtuotsust karistuse ära kandnud või kannab seda või seda ei saa otsuse langetanud lepinguosalise õiguse alusel enam täitmisele pöörata."

Kriminaalasjades vastastikuse abistamise Euroopa konventsioon

8 Strasbourg'is 20. aprillil 1959 allkirjastatud kriminaalasjades vastastikuse abistamise Euroopa konventsiooni (edaspidi „vastastikuse abistamise konventsioon") artikli 2 punktis b on sätestatud:

„Abist võib keelduda:

[...]

(b) kui taotluse saanud pool leiab, et taotluse täitmine võib kahjustada tema suveräänsust, julgeolekut, avalikku korda või muud tema olulist huvi."

9 Madalmaade kuningriik tegi vastastikuse abistamise konventsiooni artikli 2 punktile b järgmise reservatsiooni:

„Madalmaade valitsus reserveerib endale õiguse mitte rahuldada õigusabi taotlust:

[...]

b. kui see on seotud *non bis in idem* põhimõtet rikkuva kriminaalmenetluse või kohtuvaidlusega;

c. kui see on seotud asjaolude uurimisega, mille osas kahtlustatava suhtes toimub kriminaalmenetlus Madalmaades."

Madalmaade õigusnormid

10 Madalmaade kriminaalmenetluse koodeksi artiklis 36 on sätestatud:

„1. Kui kriminaalmenetlust ei jätkata, võib kohus, kus asja viimati käsitleti, kahtlustatava taotlusel kuulutada menetluse lõppenuks.

2. Kohus võib taotluse otsustamise määratud tähtajaks edasi lükata, kui riiklik süüdistaja esitab asjaolusid, mille alusel saab järeldada, et kriminaalmenetlus võib veel jätkuda.

3. Enne otsuse tegemist kutsub kohus kokku kõik talle teada olevad otseselt huvitatud isikud nende arvamuse saamiseks kahtlustatava taotluse kohta.

4. Määrus tehakse kahtlustatavale viivitamatult teatavaks."

11 Sama koodeksi artiklis 255 on sätestatud:

„1. Kui kohtuasjas otsust ei tehta, kui kahtlustatavale on määrus menetluse lõppemise kohta teatavaks tehtud või kui teda on teavitatud, et muid menetlustoiminguid tema suhtes ei tehta, ilma et viimasel juhul oleks artiklite 12i või 246 kohaldamine piiratud, ei või kahtlustatavat sama juhtumi eest kohtu alla anda, välja arvatud, kui ilmnevad uued asjaolud.

2. Uuteks asjaoludeks võib pidada vaid tunnistajate või kahtlustatava ütlusi ning tõendeid, dokumente ja protokolle, millest alles hiljem teada saadi või mida varem ei uuritud.

3. Sellisel juhul võib kahtlustatava Rechtbanki istungile kohtusse kutsuda vaid pärast nende uute asjaolude uurimiseks algatatud kohtueelse menetluse lõpuleviimist [...]".

12 Vastastikuse abistamise taotluste osas kriminaalasjades on kriminaalmenetluse koodeksi artiklis 552-I sätestatud:

„1. Taotlust ei rahuldata

[...]

b. kui selle rahuldamisega tehtaks koostööd kriminaalmenetluses või kohtuvaidluses, mis rikub kriminaalkoodeksi artikli 68 [...] ja käesoleva koodeksi artikli 255 lõike 1 aluseks olevat põhimõtet;

c. kui see on seotud asjaolude uurimisega, mille osas kahtlustatava suhtes toimub kriminaalmenetlus Madalmaades [...]".

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

13 F. M. Miraglia vahistati Itaalias 1. veebruaril 2001 Tribunale di Bologna kohtueelses menetluses tõkendina eeluurimiskohtuniku vahistamismääruse alusel Itaalia ja Madalmaade ametiasutuste koostöös toimuva eeluurimise raames.

14 F. M. Miragliat süüdistati selles, et ta organiseeris koos teiste isikutega Madalmaadest Bolognasse 20,16 kilogrammi heroiini-tüüpi narkootiliste ainete veo, mis on Itaalia kriminaalkoodeksi artiklis 110 ja vabariigi presidendi dekreedi nr 309/90 artiklis 80 sätestatud karistatav kuritegu.

15 Tribunale di Bologna eelistungikohtunik mõistis 22. jaanuaril 2002 F. M. Miraglia selle kuriteo osas õigeks ja otsustas tõkendina vahi all pidamise asendada elukohast lahkumise keeluga. Seejärel asendas Tribunale di Bologna elukohast lahkumise keelu kohustusega viibida Mondragones (Itaalia) ja tühistas lõpuks kõik tõkendid, nii et kahtlusalune on nüüd vaba.

16 Paralleelselt ja samade asjaolude osas algatati F. M. Miraglia suhtes Madalmaade kohtuorganites kriminaalmenetlus ligi 30 kilogrammi heroiini Madalmaadest Itaaliasse veo asjus.

17 Selle süüdistuse alusel vahistasid Madalmaade ametivõimud F. M. Miraglia 18. detsembril 2000 ja vabastasid ta uuesti 28. detsembril 2000. Gerechtshof te Rechtbank te Amsterdam (Madalmaad) jättis 17. jaanuaril 2001 rahuldamata riikliku süüdistaja apellatsioonkaebuse Rechtbank de Amsterdami (Madalmaad) määruse peale, millega jäeti rahuldamata taotlus vahi all pidamise jätkamiseks.

18 Kahtlustatava suhtes lõpetati kriminaalmenetlus 13. veebruaril 2001 ilma talle karistust või muud sanktsiooni mõistmata. Selle menetluse raames ei algatanud prokurör kriminaalasja kahtlustatava suhtes. Toimikust nähtub, et see otsus tehti põhjusel, et samadel asjaoludel oli algatatud kriminaalmenetlus tema vastu Itaalias.

19 Rechtbank te Amsterdam tegi 9. novembril 2001 otsuse kahtlusalusele tõkendina vahi all pidamise tõttu tekkinud kahju ning advokaaditasude hüvitamise kohta.

20 Rechtbank te Amsterdami prokuratuur jättis 7. novembri 2002. aasta kirjaga Tribunale di Bologna prokuratuuri vastastikuse abistamise taotluse rahuldamata, tuginedes Madalmaade Kuningriigi reservatsioonile vastastikuse abistamise konventsiooni artikli 2 punktile b, kuna see Rechtbank oli „kohtuasja lõpetanud ilma karistust kohaldamata".

21 Itaalia riiklik süüdistaja saatis 10. aprillil 2003 Madalmaade õiguskaitseasutustele teabetaotluse F. M. Miraglia vastu algatatud kriminaalmenetluse ja selle lõpetamise viisi kohta, et hinnata Schengeni rakenduskonventsiooni artikli 54 asjakohasust.

22 Madalmaade prokuratuur teatas 18. aprilli 2003. aasta kirjaga Itaalia prokuratuurile F. M. Miraglia vastu toimuva kriminaalmenetluse peatamisest, selgitamata siiski piisavalt eelotsusetaotluse esitanud kohtule vastu võetud meedet ja selle sisu. Madalmaade prokuratuur märkis, et tegu on „kohtuniku menetlust lõpetava otsusega", mis keelab Madalmaade kriminaalmenetluskoodeksi artikli 255 alusel igasuguse samade asjaolude põhjal toimuva kriminaalmenetluse ja õigusalase koostöö välisriikide ametiasutustega, välja arvatud uute tõendite ilmnemisel F. M. Miraglia vastu. Madalmaade õiguskaitseorganid lisasid, et Schengeni rakenduskonventsiooni artikkel 54 takistab Itaalia riigil õigusalase koostöö taotlust esitamast.

23 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul otsustasid Madalmaade ametiasutused mitte esitada F. M. Miragliale süüdistust põhjusel, et samal ajal oli Itaalias algatatud

kriminaalmenetlus tema vastu samadel asjaoludel. Sellist hinnangut selgitab *non bis in idem* põhimõtte „ennetav" kohaldamine.

24 Tribunale di Bologna sõnul on selline Schengeni rakenduskonventsiooni artikli 54 tõlgendus ekslik, kuna see võtab kahelt asjaomaselt liikmesriigilt igasuguse konkreetse võimaluse tegelikult hinnata kahtlusaluse vastutust.

25 Schengeni rakenduskonventsiooni artikli 54 selline tõlgendus takistab nii Madalmaade ametiasutustel F. M. Miraglia vastu kriminaalmenetlust jätkata kui ka Itaalia ametiasutustel kahtlusaluse süüd hinnata.

26 Eelotsusetaotluse esitanud kohus lisab, et isegi olukorras, kus ta erinevalt Madalmaade ametiasutustest ei tuvastaks, et selles olukorras kohaldatakse *non bis in idem* põhimõtet ja otsustaks jätkata menetlust, ei saaks ta siiski täielikult hinnata F. M. Miraglia vastutust ilma Madalmaade ametiasutuste poolt kogutud tõenditeta ja nende ametiasutuste osutatava abita.

27 Neis tingimustes otsustas Tribunale di Bologna menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas [Schengeni rakenduskonventsiooni] artiklit 54 tuleb kohaldada siis, kui ühes liikmesriigis vastu võetud kohtuotsus seisneb keeldumises jätkata kriminaalasja, tegemata mingit sisulist otsust ja tuginedes üksnes eeldusele, et teises liikmesriigis on juba algatatud kriminaalmenetlus?"

Eelotsuse küsimus

28 Oma küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas Schengeni rakenduskonventsiooni artiklis 54 sätestatud *non bis in idem* põhimõtet kohaldatakse ühe liikmesriigi õiguskaitseorganite otsusele, millega kriminaalasi loetakse lõppenuks pärast riikliku süüdistaja otsust kriminaalmenetlust mitte algatada ainuüksi põhjusel, et teises liikmesriigis on kriminaalmenetlus sama kahtlustatava suhtes juba samade asjaolude kohta algatatud, ja seda kõike ilma sisulist hinnangut andmata.

29 Schengeni rakenduskonventsiooni artikli 54 sõnastusest tuleneb, et isikut, kelle suhtes üks lepinguosaline on langetanud „lõpliku kohtuotsuse", ei või teine lepinguosaline sama teo eest vastutusele võtta.

30 Selline kohtulahend, nagu põhikohtuasjas käsitlusel, mis tehti pärast riikliku süüdistaja otsust kriminaalmenetlust mitte algatada ainuüksi põhjusel, et teises liikmesriigis on kriminaalmenetlus sama kahtlustatava suhtes juba samade asjaolude kohta algatatud, ja seda kõike ilma sisulist hinnangut andmata, ei saa endast kujutada otsust, millega isiku kohta tehakse lõplik kohtuotsus Schengeni rakenduskonventsiooni artikli 54 tähenduses.

31 Artiklit 54 on põhjust nii tõlgendada veelgi enam seetõttu, et ainult nii eelistatakse selle sätte sisu ja eesmärki menetluslikele aspektidele, mis erinevates liikmesriikides on erinevad, ja tagatakse selle artikli tõhus rakendamine.

32 Tegelikult ei ole vaidlust selles, et Schengeni rakenduskonventsiooni artikli 54 eesmärgiks on vältida seda, et isikut saaks tema liikumisvabaduse kasutamise eest erinevate liikmesriikide territooriumitel samade asjaolude eest kohtu alla anda (Euroopa Kohtu 11. veebruari 2003. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-187/01 ja C-385/01: Gözütok ja Brügge, EKL 2003, lk I-1345, punkt 38).

33 Selle artikli kohaldamine kriminaalmenetluse lõpetamise otsusele, nagu põhikohtuasjas käsitlusel, teeks veelgi raskemaks või lausa takistaks üheski asjaomases liikmesriigis kahtlustatavale ette heidetud ebaseadusliku käitumise karistamist.

34 Ühest küljest tegid ühe liikmesriigi õiguskaitseorganid sellise lõpetamisotsuse ilma kahtlustatavale ette heidetud ebaseaduslikku käitumist hindamata. Teisest küljest oleks takistatud ka teises liikmesriigis kriminaalmenetluse algatamine samadel asjaoludel, olgugi, et just see menetlus oli esimeses liikmesriigis aluseks riikliku süüdistaja kriminaalmenetlusest loobumisele. Selline tagajärg oleks ilmselgelt vastuolus Euroopa Liidu lepingu VI jaotise sätete eesmärgiga, mida väljendati EL artikli 2 esimese lõigu neljandas taandes — „säilitada ja arendada liitu vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva alana, kus isikute vaba liikumine on tagatud üheskoos [...] kuritegevuse ennetamise ja selle vastu võitlemisega seotud asjakohaste meetmete võtmisega".

35 Seetõttu tuleb esitatud küsimusele vastata, et Schengeni rakenduskonventsiooni artiklis 54 sätestatud *non bis in idem* põhimõtet ei kohaldata ühe liikmesriigi õiguskaitseorganite otsusele, millega kriminaalasi loetakse lõppenuks pärast riikliku süüdistaja otsust kriminaalmenetlust mitte algatada ainuüksi põhjusel, et teises liikmesriigis on kriminaalmenetlus sama kahtlustatava suhtes juba samade asjaolude kohta algatatud, ja seda kõike ilma sisulist hinnangut andmata.

Kohtukulud

36 Et põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule märkuste esitamisega seotud kulusid, v.a poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtuvalt Euroopa Kohus (viies koda) otsustab:

19. juunil 1990. Schengenis (Luksemburg) allkirjastatud konventsiooni, millega rakendatakse 14. juuni 1985. aasta Schengeni lepingut Beneluxi Majandusliidu riikide, Saksamaa Liitvabariigi ja Prantsuse Vabariigi valitsuste vahel nende ühispiiridel kontrolli järkjärgulise kaotamise kohta, artiklis 54 sätestatud *non bis in idem* põhimõtet ei kohaldata ühe liikmesriigi õiguskaitseorganite otsusele, millega kriminaalasi loetakse lõppenuks pärast riikliku süüdistaja otsust kriminaalmenetlust mitte algatada ainuüksi põhjusel, et teises liikmesriigis on kriminaalmenetlus sama kahtlustatava suhtes juba samade asjaolude kohta algatatud, ja seda kõike ilma sisulist hinnangut andmata.

Allkirjad